

# Barmarksinventering av utter i Kalmar och Kronobergs län 2019–2020



## **Barmarksinventering av utter i Kalmar och Kronobergs län 2019–2020**

Meddelande 2021:16  
ISSN 0348-8748  
Utgiven av: Länsstyrelsen Kalmar län, 2021  
Ansvarig enhet: Vattenenheten  
Författare: Mia Bisther  
Omslagsbild: Mostphotos  
Karttillstånd Länsstyrelsen Kalmar län © Lantmäteriet  
Illustrationer: Mia Bisther

Du hittar publikationen på respektive webbplatser:

Länsstyrelsen Kalmar län [www.lansstyrelsen.se/kalmar](http://www.lansstyrelsen.se/kalmar)

Länsstyrelsen i Kronobergs län [www.lansstyrelsen.se/kronoberg](http://www.lansstyrelsen.se/kronoberg)

## Innehållsförteckning

Inledning .....	1
Uttern som art.....	2
Barmarksinventering .....	4
Fallviltstatistik .....	6
Resultat från inventeringen .....	8
Kronobergs län.....	9
Kalmar län.....	11
Diskussion.....	13

## Inledning

På grund av utterns nedgång under 1950-70-talen startades 1975 inventeringar för att följa den svenska utterpopulationen. Runt 1990-talet och framåt har dock inventeringar visat på en återhämtning av beståndet både i antal och utbredning. Enligt 2015-års rödlistning kunde uttern bedömas till *Nära hotad* istället för *Sårbar* som den varit sedan rödlistnings-bedömningarna påbörjades under 2000.

Med barmarksinventering som metod har utterpopulationen i Kalmar och Kronobergs län undersökts och i Kalmar har spår av utter ökat med 8 procent sedan senaste inventeringen 2013-2014, och i Kronoberg har spår av utter ökat med 6 procent jämfört med inventeringen 2013-2014. Fallviltstatistiken visar dock att det skett en minskning av inkommande döda uttrar från Kalmar och Kronobergs län. Detta kan möjligen bero på lyckade faunapassager. Sammantaget visar dock resultatet på en stark återetablering av uttern.



Foto: Pixabay

## Uttern som art

Uttern är ett ensamlevande djur, där honor och hanar endast träffas regelbundet vid parningssäsongen som i Sverige vanligtvis inträffar under våren. Könsmognaden sker först vid två års ålder. En vuxen utter har en längd av mellan 90 och 120 cm inklusive svansen och väger normalt mellan 5 och 10 kg. Precis som hos de flesta mårddjur är hanen större än honan. Uttern har en spolförmad kropp med korta ben och kraftig svans. Färgteckningen är övervägande mörkbrun med undantag av buk och hals som är ljusare grå. Uttern är huvudsakligen nattaktiv och har flera fysiologiska anpassningar till ett liv i vatten. Exempelvis är näs- och öronöppningarna stängbara vid dykning, den har simhud mellan tårna liksom en riklig förekomst av morrhår kring nosen som används vid lokalisering av föda.

Födan består mestadels av fisk som till exempel lake, simpor och karpfiskar, men även grodor, kräftor, musslor, större insekter, fåglar och mindre däggdjur kan ingå i dieten. Studier har visat att sammansättningen av fiskdieten i huvudsak återspeglar födans tillgänglighet och förekomst i det område där uttern jagar. Födoval varierar därför mellan olika områden och även med årstiden. En vuxen utter konsumerar mellan 1 och 1,5 kg fisk per dag.



Foto: Pixabay

Uttern håller hemområden som regelbundet patrulleras och markeras med hjälp av signalmarkeringar. En markering sker i form av spillning/analkörtelsekret som informerar andra uttrar om dess närvaro, kön och parningsstatus. Lukten kan sitta kvar i flera veckor. Honors hemområden kan med största sannolikhet främst betraktas som födosöksområden, medan hanars till stor del fungerar som parningsområden. Storleken på honors hemområde varierar mellan 7 och 10 km i diameter, medan hanars är dubbelt så stora. Områdena kan överlappa varandra och det är inte ovanligt att en hanes hemområde kan infatta en eller flera honors.

Uttrar kan föda sina ungar när som helst under året. I Sverige sker parningen vanligtvis i början av året och de flesta födslar under senvåren och försommaren efter en dräktighetsperiod på ca två månader. Ungarna, vanligen 2–4 per kull, föds i ett gryt och familjegruppen, d.v.s. hona med ungar, följs åt i knappt ett år. Det första året är viktigt för ungarnas fortsatta överlevnad. Det är under denna tid som de lär sig jaga effektivt, söka upp de bästa biotoperna under olika årstider samt undvika faror.

Livslängden hos uttrar i fångenskap är 10–15 år, men en studie av vilda uttrar på Shetlandsöarna visar på en medellivslängd på knappt 4 år. Åldersstudier har visat att den genomsnittliga medellivslängden hos svenska uttrar är något äldre (5–7 år), men det händer att det kommer in döda uttrar till Naturhistoriska Riksmuseet som är betydligt äldre. Som hos de flesta däggdjur är dödligheten störst under de första levnadsåren.

Det finns inga kända predatorer på uttrar i Sverige, men i sällsynta fall kan större rovdjur döda uttrar. Resultat från genomförda inventeringar i kombination med fallviltstatistik tyder på att utterpopulationen i dagsläget ökar både i antal och i utbredning, men att majoriteten av beståndet fortfarande finns i landets norra regioner. I dagsläget skattas den svenska utterpopulationen till mellan 3 000 och 4 000 djur. I den svenska rödlistan klassas uttern numera som Nära Hotad (NT) (ArtDatabankens rödlista 2020), men var fram till 2015 klassad som Sårbar (VU).

## Barmarksinventering

Barmarksinventering är en väl beprövad och standardiserad metod som även används vid internationell beståndsövervakning av utter. Metodiken baseras på att inventeraren letar efter spårtecken av utter i form av spillning, spår eller gryt vid för uttern strategiska platser. Uttern spillningsmarkerar sina hemområden kontinuerligt och för att nå maximal effekt med signalmarkeringarna placeras dessa strategiskt utmed stränderna. Exempel på strategiska platser är: på stenar utmed vattendrag, på stenar eller spänger under broar, vid brofästen, uddar vid sjöar, trädrötter och nedhängande grenar, stubbar, tuvor och under granar intill vattendraget samt vid kvarnar och dammanläggningar.

Att uttern spillningsmarkerar sina hemområden på strategiska platser utnyttjas vid valet av inventeringslokaler. Exempel på sådana lokaler är in- och utlopp till sjöar, broar, sammanflöden, uddar, näs, öar och tydliga förändringar i terrängen (myrmark övergår till skog, ovan och nedan forsar). Vid 30–35 inventeringslokaler per kartblad (Grön karta skala 1: 50 000) motsvarar antalet lokaler ett medelvärde på ca 4,5 km mellan varje inventeringslokal (eller 4,8 till 5,6 inventeringslokaler per kvadratmil). Denna täthet av antal lokaler följer den internationellt standardiserade metoden för barmarksinventering. Vid en sparsammare inventering kan 15–20 lokaler per kartblad användas (2,4 till 3,2 lokaler per kvadratmil). Resultaten från en sparsam inventering ger dock endast en grovt skattad förekomst med en ökad risk för feltolkning av resultaten. Bedömningen av antalet lokaler per kartblad måste utgå från den specifika tillgången på vattensystem, sjöar eller kuststräcka.

Spillningsmarkeringar som placeras skyddat, till exempel under en bro, kan ligga kvar upp till ett års tid medan markeringar som placeras mer exponerat kontinuerligt måste förnyas eftersom de försvinner efter drygt två månader. Beroende på placering och väderförhållanden återfinns drygt 50 procent av spillningsmarkeringarna efter 2–3 veckor och endast 10 procent efter 3–8 veckor.



Foto: Mia Bisther

Samtliga lokaler besöks och spårtecken i form av spillning, legor och spårstämplor noteras på en sammanlagd sträcka av ca 200 meter åt vardera hållet från till exempel en bro. Sökandet avbryts när uttertecken hittats. Eftersom minken har ett liknande markeringsbeteende som uttern, noteras även förekomst av mink vid samtliga lokaler. All data från de olika lokalerna antecknas på ett standardiserat inventeringsprotokoll med noteringar om miljö (omgivning och typ av vattenmiljö), eventuella störningar i form av mänsklig aktivitet, skillnader i vattenstånd (högt eller lågt) och förekomst av utter, mink, bäver och bisam.



Foto: Mia Bisther

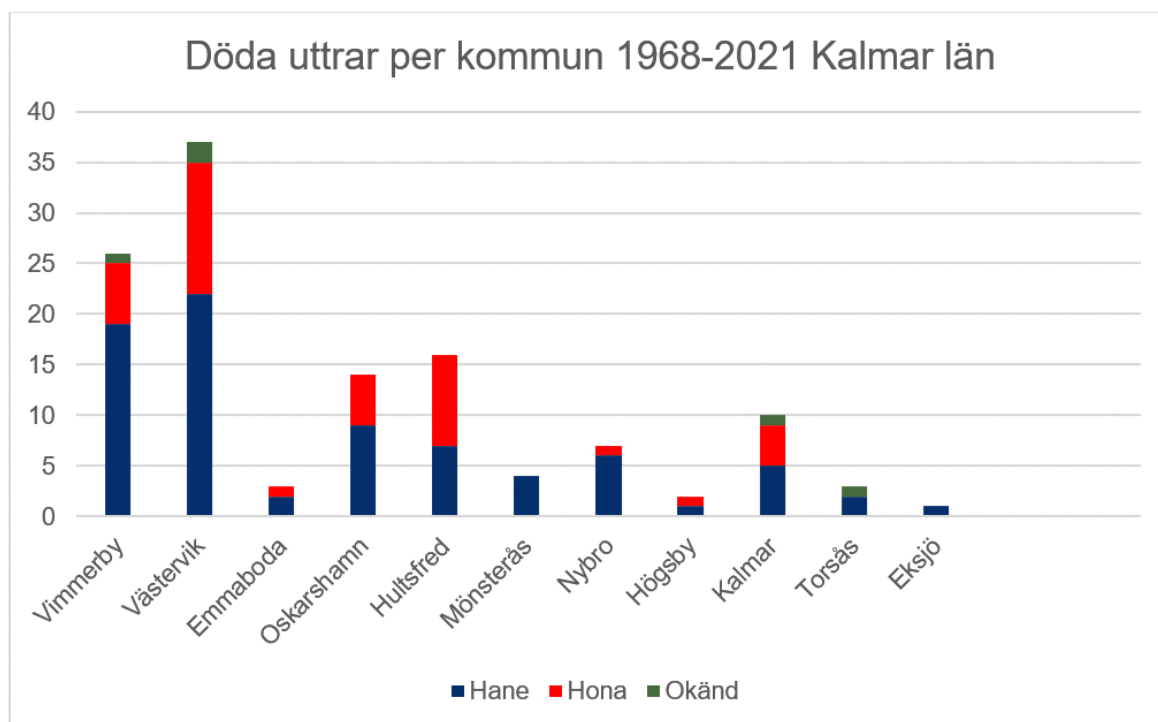
Metodiken som används vid barmarksinventering visar framför allt på förekomst av utter och i viss mån även stammens relativa täthet, men lämpar sig inte för att uppskatta antalet djur. För en antalsuppskattning av utter i området bör därför en kompletterande vinterspårning utföras. Trots detta är barmarksinventering den mest rekommenderade metoden vid en beståndsövervakning av utter. För både Kalmar och Kronobergs län hade redan ett urval av lokaler gjorts vid inventeringen 2001, 2008 och 2013/2014 som i möjligaste mån återbesöktes vid inventeringarna 2019/2020. Om inventeringsbarheten var dålig valdes i stället en bättre alternativ lokal. Barmarksinventeringarna utfördes under sammanlagt två veckor per inventering i augusti-september månad utav en inventerare. För Kronobergs län inventerades sammanlagt 261 lokaler och för Kalmar län 146 lokaler.



## Fallviltstatistik

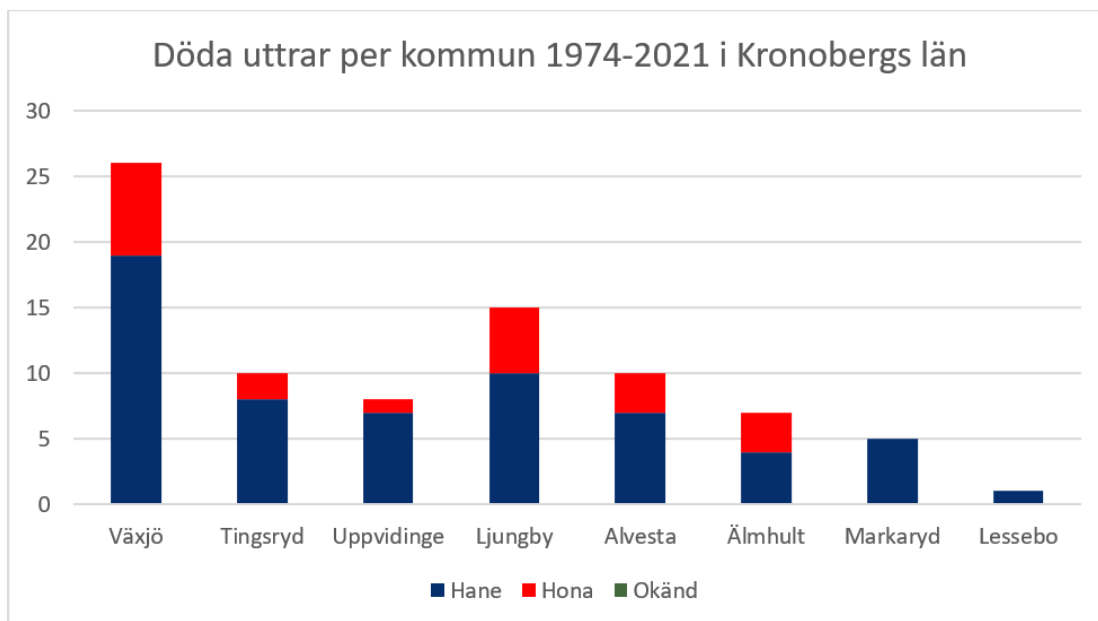
Eftersom uttrar tillhör statens vilt och alla döda uttrar som påträffas därmed tillfaller staten har Sverige en god fallviltstatistik över döda uttrar. Det finns dock ett mörkertal för de uttrar som dör av sjukdom eller som drunknar eftersom dessa djur oftast inte återfinns.

För Kalmar län har 130 döda uttrar inkommit sedan 1968. Den första döda uttern kom från Vimmerby kommun och var en hona som dött av okänd anledning. Flest döda uttrar har generellt inkommit från Vimmerby och Västerviks kommuner. Av de 130 döda uttrarna har tretton uttrar drunknat i fiskeredskap, två har dött av sjukdom och nio har dött av okänd orsak. Resterande 106 uttrar har dött i trafiken.



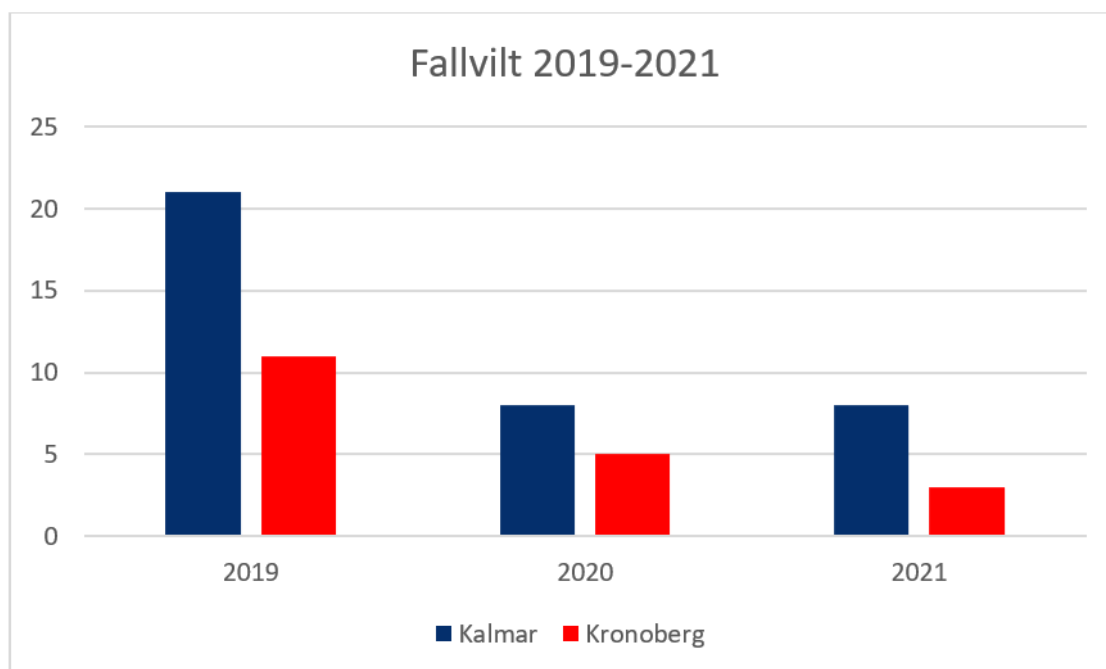
Tabell över antal döda uttrar per kommun mellan åren 1968 och 2021 från Kalmar län

För Kronobergs län har sammanlagt 87 döda uttrar inkommit sedan 1974. Den första uttern 1974 var en trafikdödad hane som hittades vid Terborgsvägen i Växjö kommun. Flest döda uttrar har inkommit från Växjö och Ljungby kommuner. Av de 87 döda uttrarna har en utter drunknat i ett fiskeredskap, tre har dött av sjukdom och tre av okänd anledning. Resterande 80 uttrar har dött i trafiken.



Tabell över antal döda uttrar per kommun mellan åren 1974 och 2021 från Kronobergs län

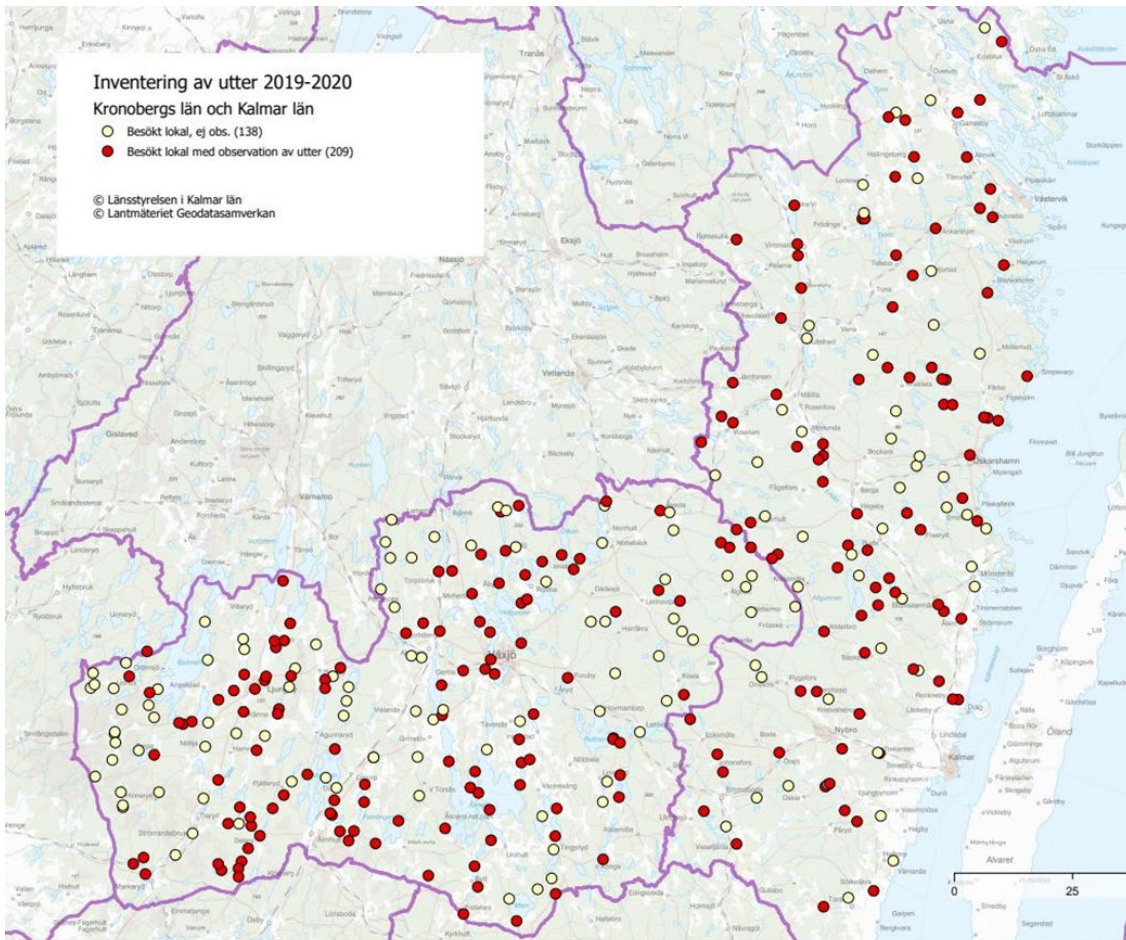
Vid en jämförelse av fallviltstatistiken mellan länen under 2019–2021 (för 2021 är data inte komplett) tyder på en viss nedgång i antalet döda uttrar. Från Kalmar inkom 21 döda uttrar 2019 och från Kronoberg 11. För 2020 inkom 8 döda uttrar från Kalmar och 5 från Kronoberg. Majoriteten av de döda uttrarna var trafikdödade (fyra hade drunknat i fiskeredskap 2019).



Tabell över antalet döda uttrar i Kalmar och Kronobergs län 2019–2021

Andelen hanar är överrepresenterade i statistiken både för Kalmar och Kronobergs län. Detta är inte förvånande eftersom hanar har ett annat rörelsemönster än honor vilket gör dem mer exponerade för trafik.

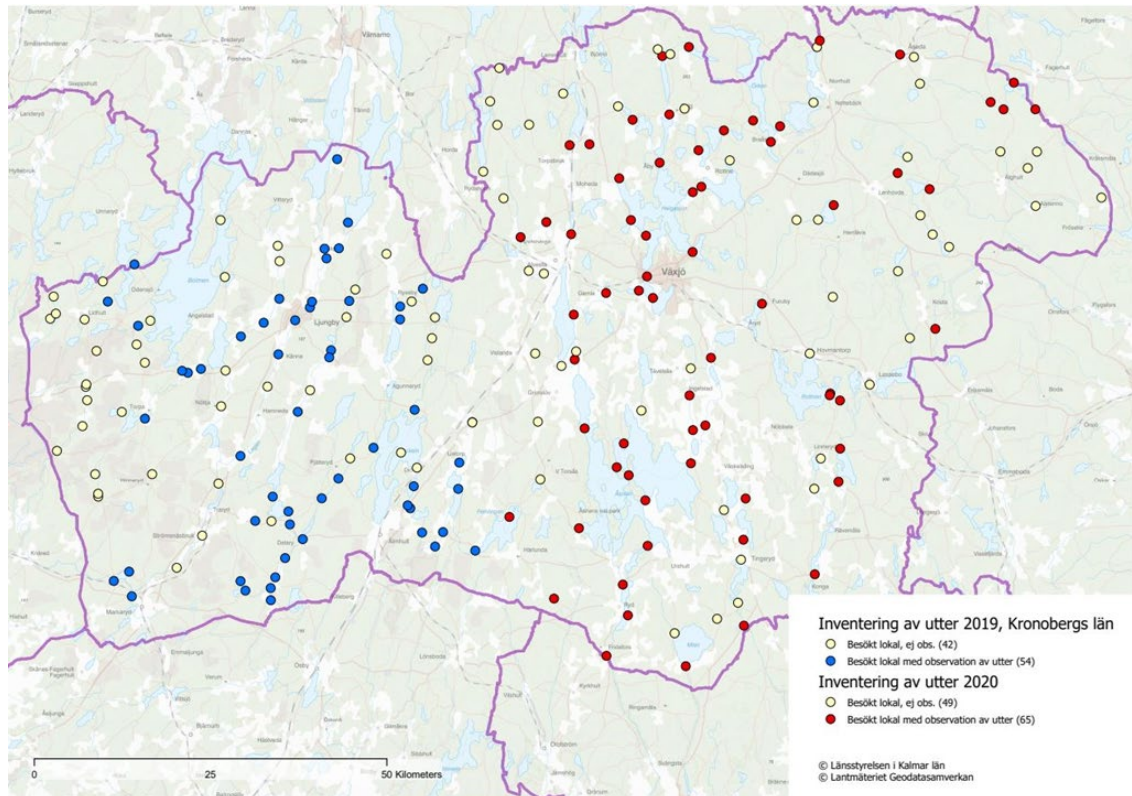
## Resultat från inventeringen



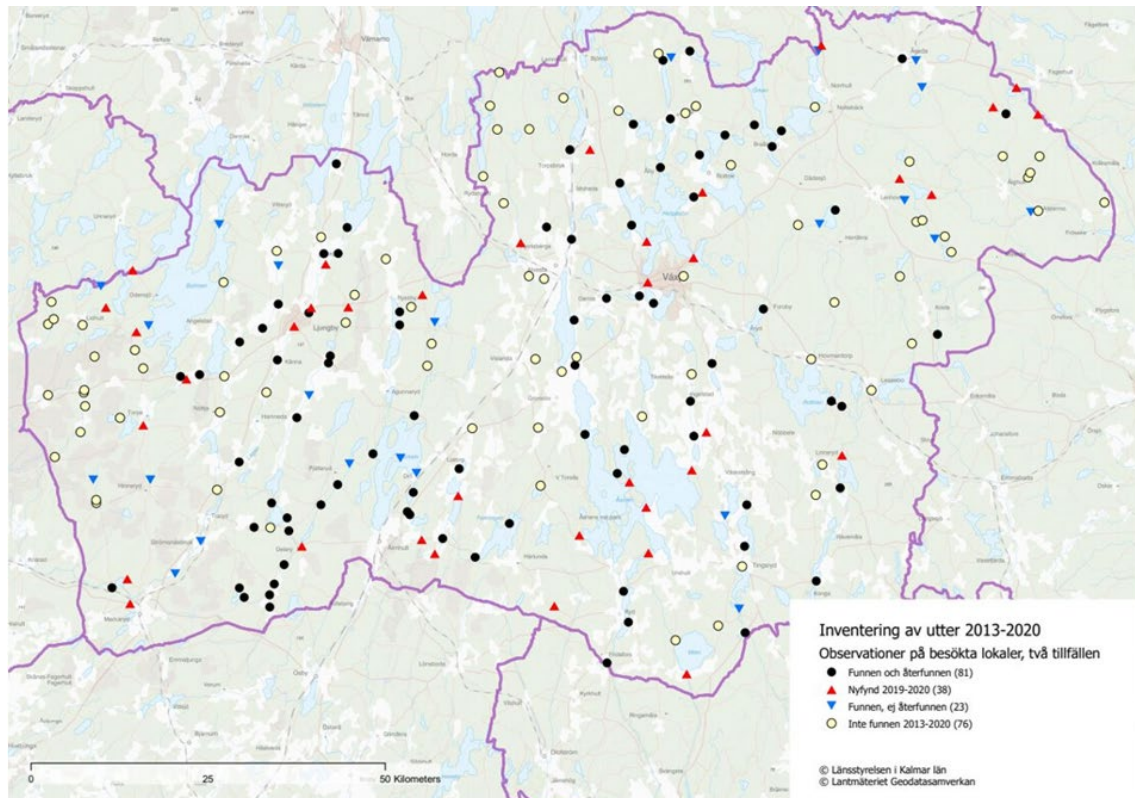
Karta över lokaler med förekomst av utter och lokaler utan utter i Kronobergs och Kalmar län 2019–2020

## Kronobergs län

Av totalt 261 inventerade lokaler hittades spår av utter vid 54 procent av lokalerna. Det är en ökning med 6 procent sedan senaste inventeringen 2013–2014. På 38 av lokaler har det skett en ökning (spår av utter hittades 2019/2020 men inte 2013/2014), på 23 av lokaler har det skett en minskning (spår av utter hittades 2013/2014 men inte 2019/2020) och på 81 lokaler hittades spår av utter vid båda inventeringarna.



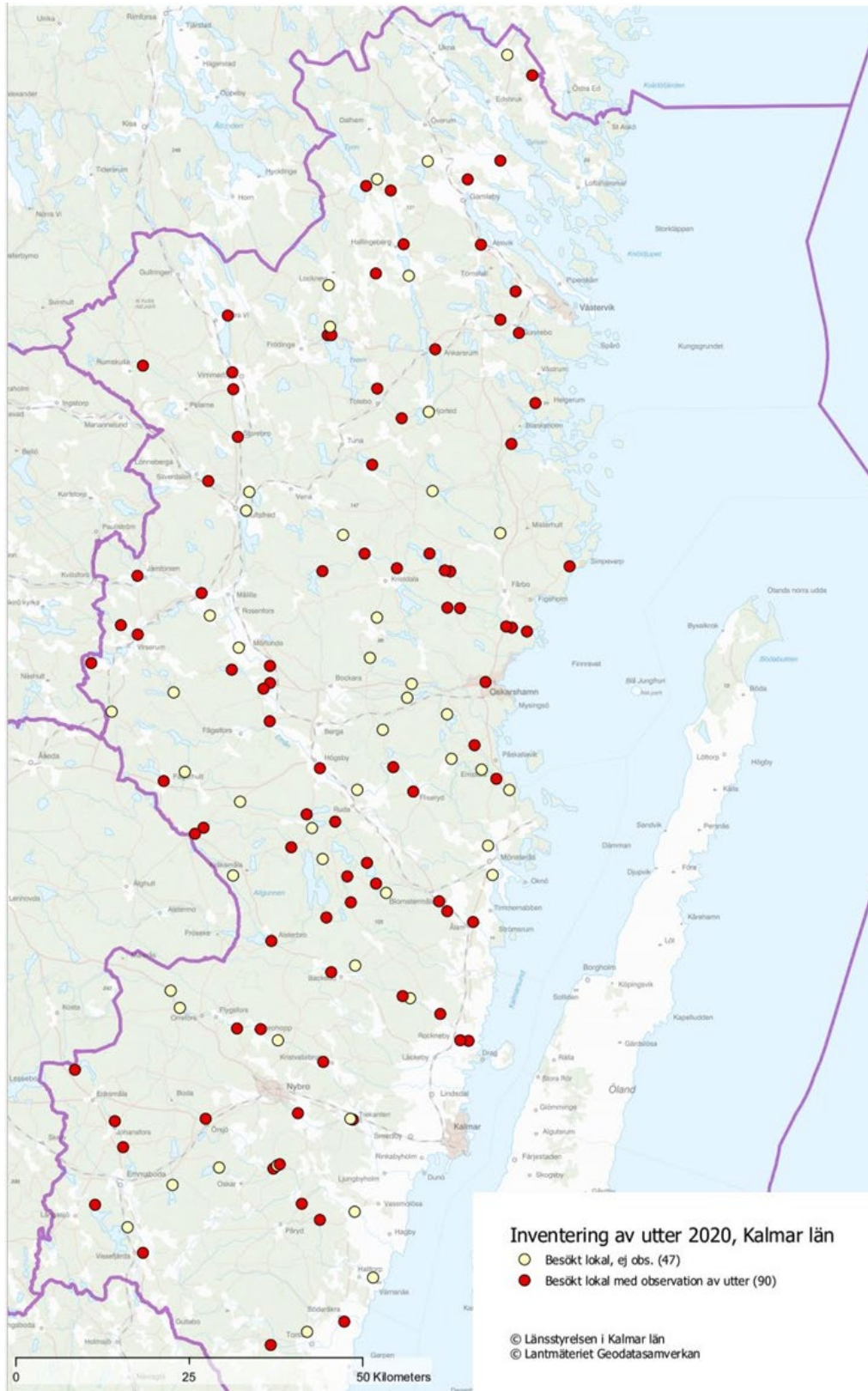
Karta över lokaler med och utan utterförekomst i Kronobergs län 2019–2020. Lokaler med utter 2019 är blåfärgade och lokaler med utter 2020 är rödfärgade.



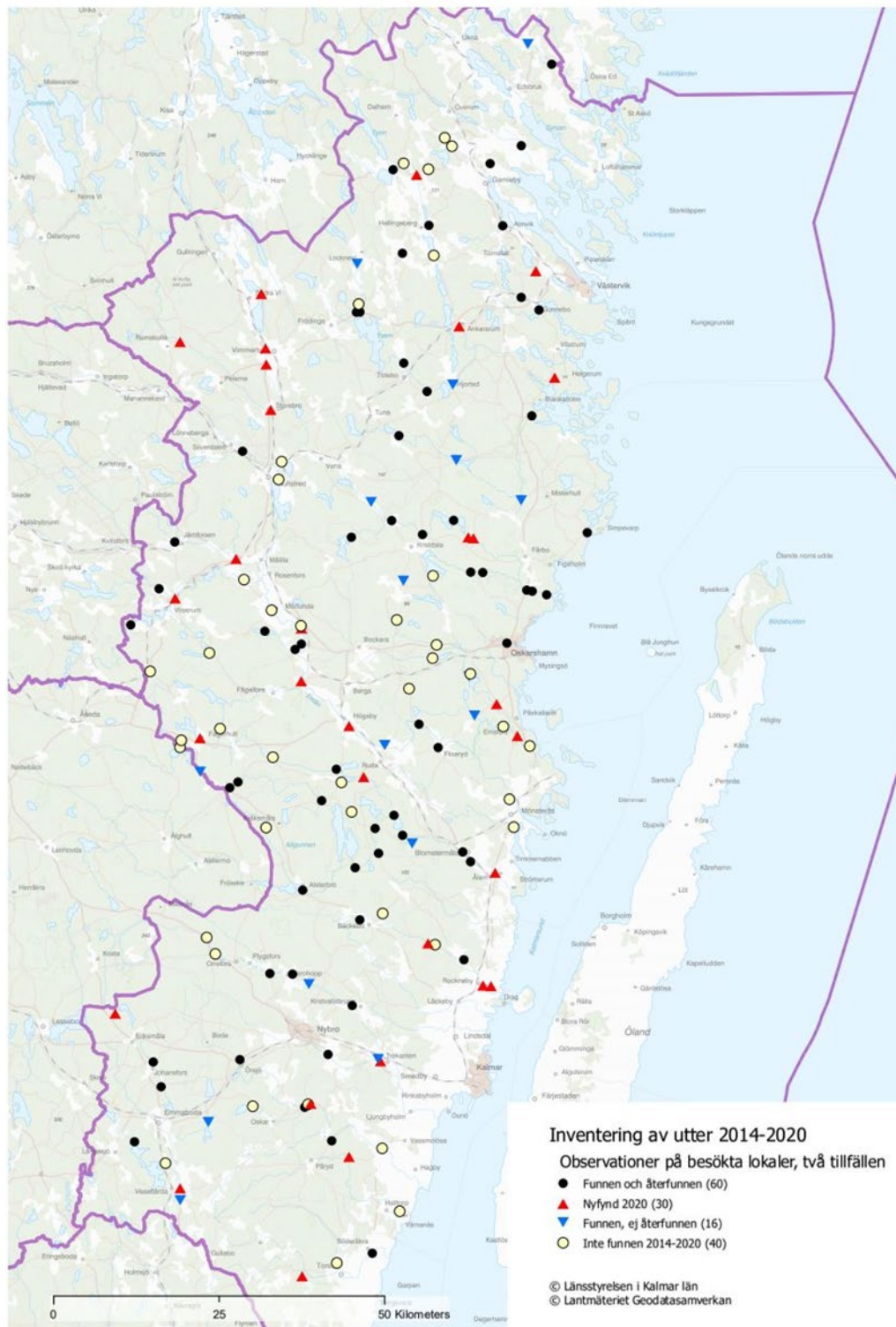
Karta med jämförelse av utterinventering i Kronobergs län 2013–2020. Svarta cirklar för funnen och återfunnen lokal med utter, gula cirklar lokal utan utter, röd triangel utter hittad 2019/2020 men inte 2013/2014 och blå trianglar utter hittad 2013/2014 men inte 2019/2020.

## Kalmar län

Av totalt 146 inventerade lokaler hittades spår av utter vid 62 procent av lokalerna. Det är en ökning med 8 procent sedan senaste inventeringen 2014. På 30 lokaler har det skett en ökning, på 16 lokaler har det skett en minskning och på 60 lokaler hittade spår av utter både vid inventeringen 2014 och 2020.



Karta med lokaler med utterförekomst och utan utterförekomst i Kalmar län 2020. Lokaler med utter är rödfärgade, lokaler utan utter är guldfärgade.



Karta med jämförelse av utterinventering i Kalmar län 2014–2020. Svarta cirklar för funnen och återfunnen lokal med utter, gula cirklar lokal utan utter, röd triangel utter hittad 2020 men inte 2014 och blå trianglar utter hittad 2014 men inte 2020.

Flera län i både norra och södra Sverige redovisar en minskande minkförekomst. Denna minskning kan delvis förklaras med metodiken och en ökning av antalet uttrar. Eftersom inventeraren slutar att inventera när fynd av utterspår gjorts kan förekomsten av mink på lokalen förbises och resultaten visar därmed på en minskning. Därför redovisas inga resultat för förekomst av mink i denna rapport.

## Diskussion

Det har gått över 30 år sedan de första inventeringarna av utter gjordes i Småland och mycket har hänt sedan dess. Resultaten visar på en stark återetablering av utter i både Kronoberg och Kalmar län även om det fortsatt finns områden som saknar utter. Inventeringsresultaten för Kronobergs län 2019–2020 visar främst på en stark positiv trend för de mellersta delarna av länet. I dessa områden återfinns majoriteten av de större sjöar med avrinningsområden (Bolmen, Åsunden, Möckeln, Helgesjön och Femlingen). De områden som fortfarande generellt saknar förekomst av utter i Kronoberg är länets västra delar som gränsar mot Hallands län samt ett område nordost om Alvesta (mot gränsen till Jönköpings län). Anledningen till att detta område inte återetableras av utter är svårt att spekulera kring, men det kan finnas regionala faktorer som fördröjer en återetablering. Intressant är att ingen förekomst av utter har registrerats i dessa områden under de senaste 30 åren. För Kalmar län är förekomsten av utter 2020 mer jämnt fördelad över länet. Det ser ut att finnas en viss ökning av utterförekomst i länets nordöstra del (nordost om Vimmerby mot gränsen till Östergötlands län). Det saknad fortsatt utter öst om Oskarshamn (Lammhultesjön och Forshultsesjön).

Resultaten från en barmarksinventering ger visserligen ett mått på en relativ täthet av utter, men att skatta antalet uttrar utifrån dessa resultat är högst spekulativt. Genom kompletteringar med vinterspårningar och eventuella DNA-analyser av spillningar kan uppskattningen av antalet uttrar i området förbättras. Genom vinterspårningar kan även antalet familjegrupper studeras eftersom flera uttrar tillsammans betraktas som en familjegrupp, det vill säga en hona med ungar. Förekomsten av mink däremot verkar ha fortsatt att minska i länet. Även detta är ett mönster som återfinns i flera andra län. Om denna minskning av minkpopulationen står i relation till den ökande utterpopulationen, själva utformningen av inventeringsmetodikerna eller om det finns andra okända orsaker till minskningen är ännu okänt. Om mink ska inventeras samtidigt som utter bör varje lokal inventeras 200 meter oavsett om spår av utter hittas eller inte. Detta kommer då att innebära en merkostnad för själva inventeringen. Det har skett en minskning av inkommande döda uttrar från Kalmar och Kronobergs län. Det största hotet mot uttern är sannolikt fortfarande miljögifter, men trafiken står för en betydande del av de döda uttrar som varje år skickas in till Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm. För perioden 2019–2020 inkom 45 döda uttrar från Kalmar och Kronobergs län, där 71 % var trafikdödade. Utteranpassade faunapassager är en effektiv åtgärd som även gynnar flera andra arter såsom räva, grävling, bäver och tamkatt. Genom att utgå från utterns markeringsbeteende kan effektiva faunapassager utformas, som vare sig är arbetskrävande eller kostsamma. Även med små medel kan en passage förbättras så pass att den blir intressant för uttern att markera vid, vilket även kan leda till att uttern väljer att passera under bron istället för att gena över vägbanan.





Rapporten Barmarksinventering av utter i Kalmar och Kronobergs län 2019-2020 redogör för utbredningen av utter i de båda länen samt redovisar fallviltstatistik per kommun. Resultatet från inventeringen pekar på en svagt uppåtgående trend på 6-8 procent av utterpopulationen i både Kalmar och Kronobergs län.



Länsstyrelsen i Kronobergs län  
[www.lansstyrelsen.se/kronoberg](http://www.lansstyrelsen.se/kronoberg)



Länsstyrelsen  
Kalmar län

Länsstyrelsen Kalmar län  
[www.lansstyrelsen.se/kalmar](http://www.lansstyrelsen.se/kalmar)